KOHTUJURISTI ETTEPANEK

JÁN MAZÁK

esitatud 24. septembril 2009 [1]

I. Sissejuhatus, põhikohtuasja faktilised asjaolud ja menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus

1. Eelotsusetaotluse esitas Euroopa Kohtule Bundesgerichtshof (kõrgeim föderaalkohus, Saksamaa) (edaspidi „eelotsusetaotluse esitanud kohus"). Esitatud eelotsuse küsimused käsitlevad nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste [tunnustamise ja] täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades [2] [täpsustatud tõlge] (edaspidi „määrus nr 44/2001") artikli 5 punkti 1 alapunkti b tõlgendamist.

2. Eelotsusetaotluse esitanud kohus vajab Euroopa Kohtu vastuseid selleks, et otsustada, kas Saksa kohtud on pädevad tegema otsust kahju hüvitamise hagi kohta, mille esitas Plauen'is (Saksamaa) asuv ettevõtja Car Trim GmbH (edaspidi „põhikohtuasja hageja") Villastones (Itaalia) asuva ettevõtja KeySafety Systems SRL (edaspidi „põhikohtuasja kostja") vastu.

3. Põhikohtuasja kostja ostis 2001. aasta juulist 2003. aasta detsembrini põhikohtuasja hageja õiguseellaselt turvapadjasüsteemide komponente, kusjuures selleks vajalikud osad ja materjalid hangiti valdavalt allhankijatelt. Kokkuleppe kohaselt tarnis põhikohtuasja hageja nimetatud komponente põhikohtuasja kostja tellimusel franko Colleferro tehas (Itaalia) ning nende valmistamise ja tarnimise kohta sõlmisid pooled kokku viis eri sõidukitüüpe käsitlevat tarnealast raamlepingut.

4. Põhikohtuasja kostja lõpetas üksikud lepingud 2003. aasta lõpuks; põhikohtuasja hageja käsitas lõpetamist lepingu rikkumisena ning esitas seetõttu kahju hüvitamise hagi Landgericht Chemnitzile, kelle pädevus tuleneb hageja toonasest tootmiskohast. Kõnealune kohus jättis hagi vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata, tuues põhjenduseks Saksamaa kohtute rahvusvahelise pädevuse puudumise. Oberlandesgericht Dresden jättis põhikohtuasja hageja apellatsioonkaebuse rahuldamata. Põhikohtuasja hageja esitas apellatsioonikohtu otsuse peale eelotsusetaotluse esitanud kohtule kassatsioonkaebuse, mis sai menetlusloa apellatsioonikohtult.

1 – Algkeel: prantsuse.
2 – EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42.

II. Õiguslik raamistik

5. Määruse nr 44/2001 põhjendus 2 sätestab:

„Teatavad erinevused kohtualluvust ja kohtuotsuse [tunnustamist] käsitlevates siseriiklikes eeskirjades takistavad siseturu häireteta toimimist. Olulised on sätted, millega ühtlustataks eeskirjad kohtualluvuse konflikti kohta tsiviil- ja kaubandusasjades ning lihtsustataks vorminõudeid, et käesoleva määrusega seotud liikmesriikide kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine oleks kiire ja lihtne." [täpsustatud tõlge]

6. Määruse nr 44/2001 põhjenduse 11 kohaselt:

„Kohtualluvuse eeskirjad peavad olema hästi etteaimatavad ning lähtuma põhimõttest, et tavaliselt on kohtualluvus seotud kostja alalise elukohaga ning seepärast peab [see] kohtualluvus alati olemas olema, välja arvatud teatavatel täpselt määratletud juhtudel, kui kohtuvaidluse sisu või osapoolte autonoomia eeldab teistsugust seotust. […]."[täpsustatud tõlge]

7. Määruse nr 44/2001 põhjendus 12 sätestab:

„Lisaks kostja alalisele elukohale peaks kohtualluvusel olema ka muid aluseid, mis toetuksid tihedale seosele kohtu ja menetluse vahel või aitaksid kaasa tõrgeteta õigusemõistmisele."

8. Kohtualluvuse eeskirjad sisalduvad määruse nr 44/2001 II peatükis.

9. Määruse nr 44/2001 nimetatud II peatüki 1. jakku „Üldsätted" kuuluva artikli 2 lõige 1 sätestab:

„Käesoleva määruse kohaselt kaevatakse isikud, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, selle liikmesriigi kohtutesse nende kodakondsusest hoolimata."

10. Määruse nr 44/2001 II peatüki 2. jakku pealkirjaga „Kohtualluvus erandjuhtudel” kuuluv artikkel 5 sätestab:

„Isiku, kelle alaline elu[- või asu]koht on liikmesriigis, võib teises liikmesriigis kaevata:

1. a) lepingutega seotud asjades selle paiga kohtusse, kus tuli täita asjaomane kohustus;

b) kui ei ole kokku lepitud teisiti, käsitatakse käesoleva sätte kohaldamisel asjaomase kohustuse täitmise kohana:

– [kaupade] müügi puhul kohta liikmesriigis, kus lepingu kohaselt kaubad üle anti või kus need oleks tulnud üle anda,

– teenuste osutamise puhul kohta liikmesriigis, kus lepingu kohaselt teenuseid osutati või kus neid oleks tulnud osutada;

c) kui ei kohaldata punkti b, kohaldatakse punkti a;

[…]” [täpsustatud tõlge]

III. Eelotsuse küsimused ja menetlus Euroopa Kohtus

11. Eelotsusetaotluse esitanud kohus otsustas menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised kaks eelotsuse küsimust:

„1) Kas määruse (EÜ) nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b tuleb tõlgendada nii, et valmistatavate või toodetavate kaupade tarnelepinguid tuleb olenemata tellija poolt etteantud juhistest valmistatavate kaupade hankimise, töötlemise ja tarnimise ning valmistamise kvaliteedi tagamise, tarnetähtaegadest kinnipida-

mise ja tellimuse sujuva haldamise kohta käsitada kaupade müügina (esimene taane) ja mitte teenuste osutamisena (teine taane)? Millised kriteeriumid on määratlemisel olulised?

2) Kui tegemist on kaupade müügiga: kas vedamisele kuuluva asja müügi puhul käsitatakse kohana, kus kaubad lepingu kohaselt üle anti või kus need oleks tulnud üle anda, ostjale kaupade üleandmise kohta või kohta, kus kaubad anti üle esimesele vedajale, kes on kohustatud need ostjani toimetama?"

12. Kirjalikud märkused on esitanud põhikohtuasja kostja, Saksamaa, Tšehhi Vabariigi ja Ühendkuningriigi valitsus ning Euroopa Ühenduste Komisjon.

valmistada või toota ning ka tarnida vastavalt tellija konkreetsetele juhistele, tuleb käsitada „kaupade müügina" või „teenuste osutamisena" määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b tähenduses. Samuti soovib ta teada, millised kriteeriumid on olulised selleks, et teha vahet „kaupade müügil" ja „teenuste osutamisel" määruse nr 44/2001 tähenduses.

14. Kirjalikke märkusi esitanud pooled on ühel meelel selles, et valmistatavate või toodetavate kaupade tarnelepinguid tuleb käsitada müügilepingutena olenemata tellija poolt etteantud juhistest valmistatavate kaupade hankimise, töötlemise ja tarnimise ning valmistamise kvaliteedi tagamise, tarnetähtaegadest kinnipidamise ja tellimuse sujuva haldamise kohta. Komisjon lisab, et olukord on teistsugune, kui kõnealused kaubad tellinud isik peab ise olulise osa valmistamiseks või tootmiseks vajalikest materjalidest tellimuse teostaja käsutusse andma.

IV. Õiguslik hinnang

A. *Esimene eelotsuse küsimus*

13. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib esimese eelotsuse küsimusega teada, kas selliste kaupade tarnelepinguid, mis tuleb

15. Saksamaa ja Ühendkuningriigi valitsus on arutlenud ka oluliste kriteeriumide üle, mille alusel eristada „kaupade müüki" ja „teenuste osutamist". Saksamaa valitsuse arvates on tegemist majanduslike kriteeriumidega, mille alusel tuleb vaadelda, millised kohustused on

lepingule iseloomulikud. Ühendkuningriigi valitsuse arvates on määrav tegur see, et müüja tegevus toob kaasa kaupade tarnimise ning kaupade omandi üleandmise.

16. Arvan, et esimest eelotsuse küsimust saab tõlgendada mitut moodi. Seda võib mõista nii, et sellega palutakse Euroopa Kohtul määratleda „kaupade müügi" ja „teenuste osutamise" eristamise kriteeriumid üldiselt või määratleda need üksnes seoses põhikohtuasja esemega või ka määratleda need kui vahendid, mille abil teha käesoleval juhul järeldusi „kaupade müügi" ja „teenuste osutamise" üldise eristamise kohta.

17. Tuleb tõdeda, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b sõnastus eraldi võetuna ei võimalda vastata esitatud küsimusele, kuna kõnealuses sättes ei määratleta mõisteid „kaupade müük" ja „teenuste osutamine". Sellega seoses on Euroopa Kohus meenutanud, et lähtuda tuleb määruse nr 44/2001 kujunemisloost, eesmärkidest ja ülesehitusest. [3] Arvan, et kõnealuse määruse kujunemisloo, eesmärkide ja ülesehituse arvestamine ei ole oluline. Tegelikult piisab viitamisest Euroopa Kohtu hiljutisele praktikale. [4]

18. Üksnes ühenduse õiguse ja Euroopa Kohtu praktika alusel ei saa määratleda „kaupade müügi" ja „teenuste osutamise" üldisi eristamise kriteeriume. Nagu nähtub 23. aprilli 2009. aasta kohtuotsusest Falco Privatstiftung ja Rabitsch, [5] on määruses nr 44/2001 kasutatud mõistel „teenus" autonoomne sisu, mis ei sõltu kõnealusele mõistele EÜ artikli 50 tähenduses või muude ühenduse teisese õiguse meetmete kui määruse nr 44/2001 tähenduses antavast tõlgendusest. Arvan, et sama kehtib ka mõiste „kaup" puhul. Seega ei ole Euroopa Kohtu praktika, milles tõlgendatakse mõisteid „teenus" ja „kaup" seoses siseturu põhivabadustega, määruse nr 44/2001 kontekstis kohaldatav.

19. Praeguseni on Euroopa Kohus ainult osaliselt ja negatiivselt määratlenud mõiste „teenuste osutamise leping" määruse nr 44/2001 tähenduses, otsustades, et leping, millega intellektuaalsest varast tuleneva õiguse omanik annab lepingu teisele poolele

3 – Vt 3. mai 2007. aasta otsus kohtuasjas C-386/05: Color Drack (EKL 2007, lk I-3699, punkt 18), 23. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-533/07: Falco Privatstiftung ja Rabitsch (EKL 2007, lk I-3327, punkt 20) ning 9. juuli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-204/08: Rehder (EKL 2009. lk I-6073, punkt 31).

4 – Vt 3. joonealuses märkuses viidatud 23. aprilli 2009. aasta kohtuotsus Falco Privatstiftung ja Rabitsch (punktid 21-27).

5 – Viidatud 3. joonealuses märkuses.

loa teostada tasu eest seda õigust, ei ole kõnealune leping.[6] Kuid sellest ei saa teha üldisi järeldusi.

20. Arvan, et soovitud määratlemise üldine analüüs ei ole vajalik. Majanduselu mitmetahulisuse tõttu ei ole selline üldine määratlemine objektiivselt võimalik. Juhul kui menetlusõiguses kasutatakse mõisteid, millel on materiaalne sisu, nagu näiteks käesoleval juhul kasutatavad „kaup" ja „teenus", siis on selge, et selliseid mõisteid tuleb tõlgendada ja need üksteise suhtes määratleda juhtumipõhiselt ühenduse materiaalõiguse alusel, arvestades eelkõige selliste mõistete kasutamise eesmärki.

21. Minu vastus esimesele eelotsuse küsimusele põhineb sellel lähtekohal. Tuleb märkida, et ma saan vastata vaid seoses põhikohtuasja eripäraga.

22. Sellega seoses tuleb rõhutada, et põhikohtuasja hageja sõlmis põhikohtuasja kostjaga viis turvapadjasüsteemide komponentide tarne alast raamlepingut. On tõsi, et põhikohtuasja kostja, kes tegutses ostjana, esitas teatavaid kõnealuste komponentide kvaliteediga seotud tingimusi. Kuid see ei muuda tõsiasja, et asjaomaste lepingute lõplik eesmärk on selliste kaupade tarnimine, millel on kokkulepitud omadused.

23. Isegi kui nõustuda põhikohtuasja apellatsioonikohtu Oberlandesgericht Dresdeni väitega, et põhikohtuasja hageja lepinguliste kohustuste hulgas on kohustusi, mis vastavad teenuse osutamise mõistele, näiteks allhankijatelt hangitud materjalide mõõtulõikamine ja töötlemine vastavalt põhikohtuasja kostja vajadustele, on need kohustused vaid kõrvalkohustused. Kuid Euroopa Kohus on tunnustanud põhimõtet *accessorium sequitur principale*,[7] millele viitab ka põhikohtuasja kostja oma kirjalikes märkustes.

24. Sellest järeldub, et kõnealuste lepingute põhikohustus oli turvapadjasüsteemide komponentide tarnimine ning seega tuleb põhikohtuasja hageja ja põhikohtuasja kostja vahelisele lepingulisele suhtele ning selle sisule ja tagajärgedele kohaldada määruse

6 – Vt 3. joonealuses märkuses viidatud 23. aprilli 2009. aasta kohtuotsus Falco Privatstiftung ja Rabitsch (punkt 44).

7 – Vt 15. jaanuari 1987. aasta otsus kohtuasjas 266/85: Shenavai (EKL 1987, lk 239, punkt 19).

nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b esimest taanet.

25. Ning kui põhikohtuasja hageja ja põhikohtuasja kostja vahel sõlmitud lepinguid hinnataks siseturu põhivabaduste kriteeriumidest lähtudes, siis kuuluksid kõnealused lepingud kindlasti just kaupade vaba liikumise valdkonda ja mitte teenuste vaba liikumise valdkonda.

26. Seega tuleb esimesele eelotsuse küsimusele vastata, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b tuleb tõlgendada nii, et valmistatavate või toodetavate kaupade tarnelepinguid tuleb olenemata tellija poolt etteantud juhistest valmistatavate kaupade hankimise, töötlemise ja tarnimise ning valmistamise kvaliteedi tagamise kohta käsitada kaupade müügina.

B. *Teine eelotsuse küsimus*

27. Teise eelotsuse küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt Euroopa Kohtul tõlgendada määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b esimeses taandes sisalduvat väljendit „koht liikmesriigis, kus lepingu kohaselt kaubad üle anti või kus need oleks tulnud üle anda," seoses vedamisele kuuluva asja müügiga, selleks et määrata kindlaks kohustuse täitmise koht, mis on pädeva kohtuga seostamise kriteerium lepingutega seotud asjades.

28. Põhikohtuasja kostja ning Saksamaa ja Tšehhi Vabariigi valitsus on põhimõtteliselt ühel meelel selles osas, et koht, kus lepingu kohaselt kaubad üle anti või kus need oleks tulnud üle anda, määratakse vedamisele kuuluva asja müügi puhul kindlaks ostjale kaupade tegeliku üleandmise koha alusel.

29. Teisele eelotsuse küsimusele pakutud vastustes määratlevad Ühendkuningriigi valitsus ja komisjon täpsemalt selle müügilepingu tüübi.

30. Sellegipoolest on komisjoni vastus põhimõtteliselt sama kui põhikohtuasja kostja ning Saksamaa ja Tšehhi valitsuse pakutud vastused. Komisjoni arvates tuleb sellise müügi puhul, mis nõuab kaupade vedu ning mille puhul müüja peab kaubad ostjale toimetamiseks üle andma esimesele vedajale („müük asja saatmisega"), määrata kauba

üleandmise koht kindlaks selle koha alusel, kus ostja saab tarnitud kaupade käsutusõiguse või kus ta oleks lepingu kohaselt pidanud selle saama (müüdud kaupade sihtkoht).

31. Ühendkuningriigi valitsuse arvates tuleb kauba üleandmise koha kindlaksmääramiseks tugineda lepingus sätestatud tingimustele. Juhul kui müüja põhikohustus on kaupade saatmine ja (vajaduse korral) müüjale käsutusõiguse üleandmise dokumentide väljastamine, siis juhul, kui lepingust ei tulene teisiti, on kõnealune kauba üleandmise koht see, kus kaubad anti vedajale üle ostjale toimetamiseks või kohaletoimetamiseks vastavalt ostja korraldustele.

32. Esiteks tuleb rõhutada asjaolu, et mõiste „vedamisele kuuluva asja müük" tuleneb siseriiklikust õigusest ning sellel võib eri liikmesriikide õiguskorras olla eri sisu. Seetõttu arvan, et Euroopa Kohtul ei sobi tõlgendada väljendit „koht liikmesriigis, kus lepingu kohaselt kaubad üle anti või kus need oleks tulnud üle anda" konkreetselt seoses vedamisele kuuluva asja müügiga. Euroopa Kohus saab seda väljendit tõlgendada üksnes üldiselt seoses müügilepinguga.

33. Väljendit „koht liikmesriigis, kus lepingu kohaselt kaubad üle anti või kus need oleks tulnud üle anda" tuleb tõlgendada järgmisi asjaolusid arvestades.

34. Esiteks taotleb määrus nr 44/2001 Euroopa Kohtu praktika kohaselt õiguskindluse eesmärki, mis seisneb Euroopa Ühenduses elavate isikute õigusliku kaitse tugevdamises, võimaldades samal ajal hagejal lihtsal moel kindlaks teha kohtu, kuhu ta võib pöörduda, ja kostjal mõistlikult ette näha, millisesse kohtusse teda võib kaevata. [8] Sellest tuleneb, et käesoleval juhul palutud tõlgendus peab tagama, et vajalikul määral kaalutaks nii müüja kui ka ostja huve.

35. Teiseks vastab kostja elukohajärgse kohtu pädevuse põhimõtet täiendav määruse nr 44/2001 artikli 5 punktis 1 sätestatud eeskiri, mis käsitleb kohtualluvust erandjuhtudel lepingutega seotud asjades, läheduse eesmärgile ning seda põhjendab tihe seos lepingu ja selle üle otsust langetava kohtu vahel. [9]

8 – Vt 13. juuli 2006. aasta otsus kohtuasjas C-103/05: Reisch Montage (EKL 2006, lk I-6827, punktid 24 ja 25), 3. joonealuses märkuses viidatud 3. mai 2007. aasta kohtuotsus Color Drack (punkt 20) ning 3. joonealuses märkuses viidatud 23. aprilli 2009. aasta kohtuotsus Falco Privatstiftung et Rabitsch (punkt 22).

9 – Vt 3. joonealuses märkuses viidatud 3. mai 2007. aasta kohtuotsus Color Drack (punkt 22) ja 3. joonealuses märkuses viidatud 9. juuli 2009. aasta kohtuotsus Rehder (punkt 32).

36. Kolmandaks, määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b esimene taane määratleb autonoomselt müügilepingust tulenevate kohustuste täitmise koha kui seotuse tingimuse, selleks et tugevdada kohtualluvuse eeskirjade ühtlustamise ja etteaimatavuse eesmärke. [10]

37. Eelnevast järeldub, et palutud tõlgenduse puhul tuleb võtta arvesse läheduse ja etteaimatavuse eesmärke ning õiguskindluse nõuet.

38. Arvan, et nendele nõuetele vastab kõige paremini tõlgendus, mille kohaselt tähendab „koht liikmesriigis, kus lepingu kohaselt kaubad üle anti või kus need oleks tulnud üle anda" kohta, kus kaubad ostjale tegelikult üle antakse või kus need oleks tulnud ostjale tegelikult üle anda. Kauba üleandmise koha selline tähendus vastab kõige täpsemalt määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunktis b sätestatud kohtualluvust erandjuhtudel käsitleva eeskirja olemusele.

39. Selline tõlgendus arvestab läheduse põhimõtet ning vastab ka etteaimatavuse nõudele, kuna see võimaldab nii hagejal kui ka kostjal hõlpsasti kindlaks määrata kohtud, kuhu võib pöörduda.

40. Pakutud tõlgenduse puhul on kaupade ostjale tegeliku üleandmise koht kriteerium, mille alusel määrata kindlaks kauba üleandmise koht, viitamata eri liikmesriikide siseriiklikule õigusele. See kriteerium on kergesti kindlaks tehtav ning hõlpsalt tõestatav, seega on selle alusel võimalik raskusteta kindlaks teha pädev kohus.

41. Seega tuleb teisele eelotsuse küsimusele vastata, et määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b esimeses taandes sisalduvat väljendit „koht liikmesriigis, kus lepingu kohaselt kaubad üle anti või kus need oleks tulnud üle anda" tuleb tõlgendada nii, et see tähendab kohta, kus kaubad ostjale tegelikult üle anti või kus need oleks tulnud ostjale tegelikult üle anda.

10 – Vt 3. joonealuses märkuses viidatud 3. mai 2007. aasta kohtuotsus Color Drack (punktid 24 ja 26) ja 3. joonealuses märkuses viidatud 9. juuli 2009. aasta kohtuotsus Rehder (punkt 33).

V. Ettepanek

42. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Bundesgerichtshofi esitatud eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1) Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste [tunnustamise ja] täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artikli 5 punkti 1 alapunkti b tuleb tõlgendada nii, et valmistatavate või toodetavate kaupade tarnelepinguid tuleb olenemata tellija poolt etteantud juhistest valmistatavate kaupade hankimise, töötlemise ja tarnimise ning valmistamise kvaliteedi tagamise kohta käsitada kaupade müügina.

2) Määruse nr 44/2001 artikli 5 punkti 1 alapunkti b esimeses taandes sisalduvat väljendit „koht liikmesriigis, kus lepingu kohaselt kaubad üle anti või kus need oleks tulnud üle anda” tuleb tõlgendada nii, et see tähendab kohta, kus kaubad ostjale tegelikult üle anti või kus need oleks tulnud ostjale tegelikult üle anda.